

Advies betreffende de botanische waarden van het Valkenhuisbos in de Bourgoyen

Nummer:	INBO.A.2010.250
Datum advisering:	7 december 2010
Auteur(s):	Wouter Van Landuyt en Gunther Van Ryckegem
Contact:	Lode De Beck (lode.debeck@inbo.be)
Kenmerk aanvraag:	Brief met kenmerk BDM/NL Driepikkelstraat 2
Geadresseerden:	Stad Gent Departement Milieu, Groen en Gezondheid Groendienst t.a.v. Mevr. Vera Bracke Directeur-manager p/a Stadhuis Botermarkt 1 B-9000 Gent e-mail : groendienst@gent.be
Cc:	Stad Gent Bart De Muynck Adjunct van de directie

AANLEIDING

In het stedelijk natuurreservaat Bourgoyen-Ossemeersen bevindt zich een zandige donk die halverwege de jaren zestig bebost werd door een private eigenaar met spar, den en lork. In het kader van het nieuwe beheerplan voor het stedelijk natuurreservaat wordt momenteel het rooien van de gebiedsvreemde aanplantingen op de donk onderzocht.

VRAAGSTELLING

Het INBO wordt verzocht een botanische screening te doen van deze site.

TOELICHTING

1. Beschikbare data

Aangezien in de courante databanken geen gedetailleerde data beschikbaar waren van de vaatplanten, de mossen en de lichenen van de donk waar zich momenteel de aanplant van dennen, lorken en sparren bevindt zijn de bevindingen in onderstaand advies gebaseerd op een eenmalig terreinbezoek op 15 oktober 2010. De soortenlijsten resulterend uit dit terreinbezoek zijn te vinden in bijlage 1a en 1b (vaatplanten), bijlage 2 (mossen) en bijlage 3 (lichenen). Voor de paddenstoelen hebben we ons gebaseerd op de geverifieerde data uit www.waarnemingen.be en op de data uit Funbel, de databank van de Belgische Mycologische vereniging (bijlage 4). Deze laatste geven, in tegenstelling tot waarnemingen.be, geen exacte locaties en zijn beperkt tot rastereenheden van 1 km² waardoor deze gegevens niet noodzakelijk uit de naaldbosaanplant van de Valkenhuisdonk afkomstig zijn maar mogelijk ook uit de nabije omgeving.

1.1. Vaatplanten

De kruidenbegroeiing onder de coniferenaanplanten is zeer spaarzaam en bestaat in hoofdzaak uit verspreide bramen en hier en daar wat brede stekelvaren, mannetjesvaren en grote brandnetels. Enkel gewone esdoorn en gewone vlier treden regelmatig op als spontane loofhoutsoorten onder de aanplanten, onder de lorkenaanplant ook hier en daar wat hulst. Een volledige soortenlijst is te vinden in bijlage 1a. De soortenlijst bestaat nagenoeg uitsluitend uit algemene tot uiterst algemene soorten van stikstofrijke milieus. Tussen de donk en de recent gecreëerde 'Westerplas' bevindt zich ook nog een populierenaanplant. De ondergroei van deze populierenaanplant bevat een aantal dominante soorten kenmerkend voor moerasspirearuigtes (o.a. moerasspirea, kale jonker, moeraswalstro, gele lis) en voor deel ook uit een rietveld. De soortenlijst is te vinden in bijlage 1b.

1.2. Mossen

De mosbegroeiing onder de coniferen bestaat uit algemene tot uiterst algemene soorten. Op het dood hout zijn algemene soorten te vinden als echt klauwtjesmos, gewoon knopjesmos, gewoon pluisjesmos en gedrongen kantmos. Onder de lorkenaanplant is de dominante soort gaaf kantmos, een exoot uit het zuidelijk halfrond. Daarnaast komen hier vooral fijn laddermos, echt klauwtjesmos en gewoon pluisjesmos voor. Epifyten zijn op de sparren, dennen en lorken afwezig. Op de vlierstruiken en kerselaars op de kapvlakte in de dennenaanplant staan wel wat meer epifytische mossen met als meest bijzondere soort vliermos. Alhoewel deze soort 10 tot 20 jaar geleden nog als zeldzaam beschouwd werd breidt ze sterk uit onder invloed van de verbeterde luchtkwaliteit (vnl. verminderde zwaveldepositie).

1.3. Lichenen

In de ondergroei van de dennen-, sparren- en lorkenaanplant komen geen lichenen voor, evenmin als epifyten op deze naaldbomen. De enige lichenen die aangetroffen werden op de zandige donk groeien als epifyten op de (afstervende) kerselaars en op vlierstruiken

in het stuk van het Valkenhuisbos dat reeds gekapt werd. De populieren op de overgang tussen de zandige donk en de Westerplas herbergen wel een vrij goed ontwikkelde epifytenvegetaties met als meest bijzondere soorten *Flavoparmelia caperata*, *Flavoparmelia soledians* en *Parmotrema perlatum*. Alhoewel deze soorten volgens lichenenchecklist van België en Luxemburg (Diederich & Serusiaux 2000) nog zeldzaam tot zeer zeldzaam genoemd worden voor het Vlaams district moet dit toch sterk genuanceerd worden. Het zijn soorten die sterk uitbreiden sinds het verdwijnen van de zware luchtvervuiling (zwaveldepositie) en nu ongetwijfeld al vrij algemeen geworden zijn. *Flavoparmelia soledians* (zie bijlage 5) zou volgens deze referentie zelf enkel voorkomen in het Maasdistrict. In de recente excursieverslagen van de Vlaamse Werkgroep Bryologie en Lichenologie worden deze soorten frequent vermeld. Deze soorten komen trouwens ook elders in de Bourgoyen voor (o.a. op de vrijstaande populieren langs de Leie en in de voormalige weekendhuisjeszone aan de zuidoostkant van de Westerplas).

1.4. Paddenstoelen

De beschikbare inventarisatie gegevens van het Valkenhuisbos tonen enkel algemene tot uiterst algemene soorten. Géén van de soorten is opgenomen in de Vlaamse Rode Lijst (Walley & Verbeken (1999). Enkel *Trametes suaveolens* staat op de Nederlandse Rode Lijst, in de categorie "Kwetsbaar" (Arnolds & Veerkamp, 2008). Deze soort parasiteert op (oude) (knot)wilgen of populieren in nattere gebieden. Hoogstwaarschijnlijk (bijlage 1a) betreft dit een waarneming uit de nabije meersen en niet van op de zandige donk.

CONCLUSIE

- De actuele botanische waarde van de sparren-, dennen- en lorkenaanplant op de Valkenhuisdonk is vrij gering en de actuele situatie heeft geen meerwaarde in het geheel van de botanische waarden van de Bourgoyen.
- De aanpalende aanplant van Canadapopulieren op de overgang tussen de naaldhoutaanplant en de Westerplas herbergt in de ondergroei soorten kenmerkend voor moerasspirearuigten. Hier zijn bij het rooien van de populieren goede ontwikkelingsmogelijkheden voor een moerasspirearuigte en een rietveld. Alhoewel de populieren vrij rijkelijk begroeid zijn met epifytische lichenen zijn deze soorten ook elders in de Bourgoyen te vinden.

REFERENTIES

INBO-referenties

Van Landuyt W., Hoste I., Vanhecke L., Van den Bremt P., Vercruysse E., & De Beer D., 2006. Atlas van de Flora van Vlaanderen en het Brussels Gewest. Instituut voor natuur- en bosonderzoek, Nationale Plantentuin van België & Flo.Wer, Brussel.

Walley R. & Verbeken A., 1999. Een gedocumenteerde Rode Lijst van enkele groepen paddestoelen (macrofungi) van Vlaanderen. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 7. Brussel.

Externe referenties

Arnolds E. & Veerkamp M., 2008. Basisrapport Rode Lijst Paddenstoelen. Nederlandse Mycologische Vereniging, Utrecht.

Diederich P. & Serusiaux E. 2000. The lichens and lichenicolous fungi of Belgium and Luxembourg: an annotated checklist. Musée national d'histoire naturelle: Luxembourg.

BIJLAGEN

Bijlage 1a: Vaatplanten zandige donk (zeldzaamheidscategorieën volgens Van Landuyt et al. 2006).

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Zeldzaamheids-categorie	Ellenberg stikstofindicatiegetal
<i>Acer pseudoplatanus</i> L.	Gewone esdoorn	uiterst algemeen	7: stikstofrijke bodems
<i>Agrostis stolonifera</i> L.	Fioringras	uiterst algemeen	5: matig stikstofrijke bodems
<i>Arrhenatherum elatius</i> (L.) Beauv. ex J. et C. Presl	Gewone glanshaver	uiterst algemeen	7: stikstofrijke bodems
<i>Betula pendula</i> Roth	Ruwe berk	uiterst algemeen	x: indifferent
<i>Cerastium fontanum</i> Baumg.	Gewone hoornbloem	uiterst algemeen	5: matig stikstofrijke bodems
<i>Cerastium glomeratum</i> Thuill.	Kluwenhoornbloem	zeer algemeen	5: matig stikstofrijke bodems
<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.	Akkerdistel	uiterst algemeen	7: stikstofrijke bodems
<i>Cirsium vulgare</i> (Savi) Ten.	Speerdistel	uiterst algemeen	8: uitgesproken stikstofrijke bodems
<i>Corylus avellana</i> L.	Hazelaar	uiterst algemeen	x: indifferent
<i>Dactylis glomerata</i> L.	Kropaar	uiterst algemeen	6: matig stikstofrijke bod. / stikstofrijke bod.
<i>Dryopteris dilatata</i> (Hoffmann) A. Gray	Brede stekelvaren	zeer algemeen	7: stikstofrijke bodems
<i>Dryopteris filix-mas</i> (L.) Schott	Mannetjesvaren	uiterst algemeen	6: matig stikstofrijke bod. / stikstofrijke bod.
<i>Galium aparine</i> L.	Kleefkruid	uiterst algemeen	8: uitgesproken stikstofrijke bodems
<i>Geranium robertianum</i> L.	Robertskruid	uiterst algemeen	7: stikstofrijke bodems
<i>Geum urbanum</i> L.	Geel nagelkruid	zeer algemeen	7: stikstofrijke bodems
<i>Glechoma hederacea</i> L.	Hondsdrif	uiterst algemeen	7: stikstofrijke bodems
<i>Holcus lanatus</i> L.	Gestreepte witbol	uiterst algemeen	5: matig stikstofrijke bodems
<i>Humulus lupulus</i> L.	Hop	uiterst algemeen	8: uitgesproken stikstofrijke bodems
<i>Ilex aquifolium</i> L.	Hulst	algemeen	5: matig stikstofrijke bodems
<i>Juglans regia</i> L.	Okkernoot	vrij algemeen	7: stikstofrijke bodems
<i>Juncus effusus</i> L.	Pitrus	uiterst algemeen	4 stikstofarme bod. / matig stikstofrijke bod.
<i>Lamium album</i> L.	Witte dovenetel	uiterst algemeen	9: zeer uitgesproken stikstofrijke bodems
<i>Polygonum hydropiper</i> L.	Waterpeper	uiterst algemeen	8: uitgesproken stikstofrijke bodems
<i>Quercus robur</i> L.	Zomereik	uiterst algemeen	x: indifferent
<i>Ranunculus repens</i> L.	Kruipende boterbloem	uiterst algemeen	x: indifferent
<i>Rubus fruticosus</i> groep	Gewone braam	uiterst algemeen	x: indifferent
<i>Rubus idaeus</i> L.	Framboos	algemeen	6: matig stikstofrijke bod. / stikstofrijke bod.
<i>Sambucus nigra</i> L.	Gewone vlier	uiterst algemeen	9: zeer uitgesproken stikstofrijke bodems
<i>Senecio jacobaea</i> L.	Jakobskruid	uiterst algemeen	5: matig stikstofrijke bodems
<i>Silene dioica</i> (L.) Clairv.	Dagkoekoeksbloem	zeer algemeen	8: uitgesproken stikstofrijke bodems
<i>Sonchus asper</i> (L.) Hill	Gekroesde melkdistel	uiterst algemeen	7: stikstofrijke bodems
<i>Sorbus aucuparia</i> L.	Wilde lijsterbes	uiterst algemeen	x: indifferent
<i>Urtica dioica</i> L.	Grote brandnetel	uiterst algemeen	8: uitgesproken stikstofrijke bodems
<i>Vicia sepium</i> L.	Heggenwikke	algemeen	5: matig stikstofrijke bodems

Bijlage 1b: Vaatplanten Populierenaanplant op de overgang tussen de zandige donk en de Westerplas.

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Zeldzaamheids-categorie	Ellenberg stikstofindicatiegetal
<i>Cirsium palustre</i> (L.) Scop.	Kale jonker	uiterst algemeen	3: stikstofarme bodems
<i>Cirsium vulgare</i> (Savi) Ten.	Speerdistel	uiterst algemeen	8: uitgesproken stikstofrijke bodems
<i>Corylus avellana</i> L.	Hazelaar	uiterst algemeen	x: indifferent
<i>Dryopteris dilatata</i> (Hoffmann) A. Gray	Brede stekelvaren	zeer algemeen	7: stikstofrijke bodems
<i>Dryopteris filix-mas</i> (L.) Schott	Mannetjesvaren	uiterst algemeen	6: matig stikstofrijke bod. / stikstofrijke bod.
<i>Filipendula ulmaria</i> (L.) Maxim.	Moerasspirea	uiterst algemeen	4 stikstofarme bod. / matig stikstofrijke bod.
<i>Galium aparine</i> L.	Kleefkruid	uiterst algemeen	8: uitgesproken stikstofrijke bodems
<i>Galium palustre</i> L.	Moeraswalstro	zeer algemeen	4 stikstofarme bod. / matig stikstofrijke bod.
<i>Geranium robertianum</i> L.	Robertskruid	uiterst algemeen	7: stikstofrijke bodems
<i>Glechoma hederacea</i> L.	Hondsdrif	uiterst algemeen	7: stikstofrijke bodems
<i>Glyceria maxima</i> (Hartm.) Holmberg	Liesgras	zeer algemeen	9: zeer uitgesproken stikstofrijke bodems
<i>Iris pseudacorus</i> L.	Gele lis	uiterst algemeen	7: stikstofrijke bodems
<i>Juncus effusus</i> L.	Pitrus	uiterst algemeen	4 stikstofarme bod. / matig stikstofrijke bod.
<i>Lamium album</i> L.	Witte dovenetel	uiterst algemeen	9: zeer uitgesproken stikstofrijke bodems
<i>Lysimachia nummularia</i> L.	Penningkruid	zeer algemeen	x: indifferent
<i>Mentha aquatica</i> L.	Watermunt	zeer algemeen	5: matig stikstofrijke bodems
<i>Phragmites australis</i> (Cav.) Steud.	Riet	uiterst algemeen	7: stikstofrijke bodems
<i>Poa trivialis</i> L.	Ruw beemdgras	uiterst algemeen	7: stikstofrijke bodems
<i>Rubus fruticosus</i> groep	Gewone braam (<i>Rubus fruticosus</i> groep)	uiterst algemeen	x: indifferent
<i>Rubus idaeus</i> L.	Framboos	zeer algemeen	6: matig stikstofrijke bod. / stikstofrijke bod.
<i>Senecio jacobaea</i> L.	Jakobskruid	uiterst algemeen	5: matig stikstofrijke bodems
<i>Solanum dulcamara</i> L.	Bitterzoet	uiterst algemeen	8: uitgesproken stikstofrijke bodems
<i>Symphytum officinale</i> L.	Gewone smeewortel	uiterst algemeen	8: uitgesproken stikstofrijke bodems

Bijlage 2: Mossen zandige donk

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam
<i>Amblystegium serpens</i> (Hedw.) Schimp.	Gewoon pluisdraadmos
<i>Atrichum undulatum</i> (Hedw.) P.Beauv.	Groot rimpelmos
<i>Aulacomnium androgynum</i> (Hedw.) Schwägr.	Gewoon knopjesmos
<i>Brachythecium albicans</i> (Hedw.) Schimp.	Bleek dikkopmos
<i>Brachythecium rutabulum</i> (Hedw.) Schimp.	Gewoon dikkopmos
<i>Bryum argenteum</i> Hedw.	Zilvermos
<i>Campylopus introflexus</i> (Hedw.) Brid.	Grijs kronkelsteeltje
<i>Ceratodon purpureus</i> (Hedw.) Brid.	Gewoon purpersteeltje
<i>Cryphaea heteromalla</i> (Hedw.) D.Mohr	Vliermos
<i>Dicranella heteromalla</i> (Hedw.) Schimp.	Gewoon pluisesmos
<i>Dicranoweisia cirrata</i> (Hedw.) Lindb.	Gewoon sikkelsterretje
<i>Hypnum cupressiforme</i> Hedw.	Echt klauwtjesmos
<i>Kindbergia praelonga</i> (Hedw.) Ochyra	Fijn laddermos
<i>Lophocolea bidentata</i> (L.) Dumort.	Gewoon kantmos
<i>Lophocolea heterophylla</i> (Schrad.) Dumort.	Gedrongen kantmos
<i>Lophocolea semiteres</i> (Lehm.) Mitt.	Gaaf kantmos
<i>Orthotrichum affine</i> Schrad. ex Brid.	Gewone haarmuts
<i>Orthotrichum diaphanum</i> Schrad. ex Brid.	Grijze haarmuts
<i>Polytrichastrum formosum</i> (Hedw.) G.L.Sm.	Fraai haarmos
<i>Pseudoscleropodium purum</i> (Hedw.) M.Fleisch.	Groot laddermos
<i>Rhytidiadelphus squarrosus</i> (Hedw.) Warnst.	Gewoon haakmos

Bijlage 3: Lichenen zandige donk

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam
<i>Candelariella xanthostigma</i> (Ach.) Lettau	Fijne geelkorst
<i>Cladonia coniocraea</i> (Flörke) Spreng.	Smal bekermos
<i>Evernia prunastri</i> (L.) Ach.	Eikenmos
<i>Flavoparmelia caperata</i> (L.) Hale	Bosschildmos
<i>Flavoparmelia soredians</i> (Nyl.) Hale	Groen boomschildmos
<i>Lepraria incana</i> (L.) Ach.	Gewone poederkorst
<i>Melanelia subaurifera</i> (Nyl.) Essl.	Verstop-schildmos
<i>Parmelia sulcata</i> Taylor	Gewoon schildmos
<i>Parmotrema perlatum</i> (Huds.) M. Choisy	Groot schildmos
<i>Physcia adscendens</i> (Fr.) H. Olivier	Kapjesvingermos
<i>Physcia tenella</i> (Scop.) DC.	Heksenvingermos
<i>Physconia grisea</i> (Lam.) Poelt	Grauw rijpmos
<i>Punctelia subrudecta</i> (Nyl.) Krøg	Gestippeld schildmos
<i>Ramalina farinacea</i> (L.) Ach.	Melig takmos
<i>Xanthoria candelaria</i> (L.) Th. Fr.	Kroezig dooiermos
<i>Xanthoria parietina</i> (L.) Th. Fr.	Groot dooiermos

Bijlage 4: Paddenstoelen

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Waarnemingen.be	funbel
<i>Aleuria aurantia</i> (Pers.) Fuckel	Grote oranje bekerzwam	X	
<i>Bjerkandera adusta</i> (Willd.: Fr.) P. Karst.	Grijze buisjeszwam		X
<i>Bjerkandera fumosa</i> (Pers.: Fr.) P. Karst.	Rookzwam		X
<i>Calocera viscosa</i> (Pers.) Fr.	Kleverig koraalzwammetje	X	X
<i>Clitocybe fragrans</i> (With.: Fr.) P. Kumm.	Slanke anijstrechtterzwam		X
<i>Clitocybe metachroa</i> (Fr.: Fr.) P. Kumm.	Tweekleurige trechterzwam		X
<i>Clitocybe rivulosa</i> (Pers. Fr.) P. Kumm.	Giftige weidetrechterzwam		X
<i>Coprinus lagopus</i> (Fr.) Fr.	Hazenpootje	X	
<i>Coprinus plicatilis</i> (Curtis) Fr.	Plooirokje	X	
<i>Cordyceps militaris</i> (L.: Fr.) Link	Rupsendoder		X
<i>Crepidotus mollis</i> (Schaeff.: Fr.) Staude	Week oorzwammetje		X
<i>Dacrymyces stillatus</i> Nees	Oranje druppelzwam	X	
<i>Daedaleopsis confragosa</i> (Bolton: Fr.) J. Schröt.	Roodporiehoutzwam		X
<i>Dinemasporium graminum</i> (Lib.) Lév.			X
<i>Entoloma sordidulum</i> (Kühner. & Romagn.) P.D. Orton	Groezelige satijnzwam		X
<i>Fomes fomentarius</i> (L.) Fr.	Echte tonderzwam	X	X
<i>Galerina marginata</i> (Batsch) Kühner	Bundelmosklokje		X
<i>Gymnopilus penetrans</i> (Fr.: Fr.) Murrill	Dennenvlamhoed		X
<i>Hyphodontia flavipora</i> (Berk. & M.A. Curtis ex Cooke) Sheng H. Wu	Abrikozenbuisjeszwam		X
<i>Hypholoma fasciculare</i>	Gewone zwavelkop	X	
<i>Laccaria proxima</i> (Boud.) Pat.	Schubbige popzwam	X	
<i>Lactarius necator</i> (Bull.: Fr.) Pers.	Zwartgroene melkzwam		X
<i>Laetiporus sulphureus</i> (Bull.: Fr.) Murrill	Zwavelzwam		X
<i>Lepista flaccida</i> f. <i>gilva</i> (Pers.: Fr.) Krieglst.	Geelbruine schijnridderzwam		X
<i>Lophiostoma semiliberum</i> (Desm.) Ces. & De Not.	Rietknappzakje		X
<i>Lycoperdon perlatum</i> Pers.	Parelstuifzwam	X	
<i>Macrolepiota rhacodes</i> (Vittad.) Singer	Knolparasolzwam		X
<i>Mycena galopus</i> (Pers.: Fr.) P. Kumm.	Melksteelmycena		X
<i>Mycena metata</i> (Fr.: Fr.) P. Kumm.	Dennenmycena		X
<i>Oligoporus caesius</i> (Schrad.: Fr.) Gilb. & Ryvarden	Blauwe kaaszwam		X
<i>Peziza spec.</i>	Bekerzwam spec.	X	
<i>Phaeolus schweinitzii</i> (Fr.) Pat.	Dennenvoetzwam	X	
<i>Phallus impudicus</i> L.	Grote stinkzwam	X	
<i>Phlebia radiata</i> Fr.	Oranje aderzwam		X
<i>Pholiota squarrosa</i> (Weigel: Fr.) P. Kumm.	Schubbige bundelzwam		X
<i>Plicatura crispa</i> (Pers.: Fr.) Rea	Ploovlieswaaiertje		X
<i>Pluteus cervinus</i> (Schaeff.) P. Kumm.	Gewone hertenzwam	X	
<i>Psathyrella spadiceogrisea</i> f. <i>vernalis</i> (J.E. Lange) Kits van Wav.	Vroege franjehoed (f. <i>vernalis</i>)	X	
<i>Psilocybe aeruginosa</i> sl, incl. <i>caerulea</i> , <i>pseudocyanea</i>	Kopergroenzwam (s.l.)	X	
<i>Psilocybe aurantiaca</i> (Cooke) Noordel.	Oranjerode stropharia	X	
<i>Puccinia magnusiana</i> Körn.	Fijne rietroest		X
<i>Rickenella swartzii</i> (Fr.) Kuyper	Paarshartrechttertje		X
<i>Stereum hirsutum</i> (Willd.: Fr.) Pers.	Gele korstzwam		X
<i>Stereum rugosum</i> (Pers.: Fr.) Fr.	Gerimpelde korstzwam		X
<i>Stereum sanguinolentum</i> (Alb. & Schwein.: Fr.) Fr.	Dennenbloedzwam		X
<i>Trametes suaveolens</i> Fr.	Anijskurkzwam		X

Bijlage 5: Verspreidingskaart van *Flavoparmelia soledians* (Nyl) Hale

